

จารีตในการจับผึ้งหลวง:

อุดมการณ์อำนาจในการใช้ทรัพยากรจากป่าของชุมชนท้องถิ่น

บทนำ

ในชุมชนท้องถิ่น มีระบบความเชื่อ พิธีกรรม และขนบจารีตของคนในการที่จะเข้าไปสัมพันธ์กับธรรมชาติต่างๆ ที่หลากหลาย พื้นฐานของแนวคิดดังกล่าวสืบเนื่องจากวัฒนธรรมในการนับถือผี วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และฐานคิดทางศาสนาผสมผสานกัน วิธีการใช้ทรัพยากรของคนในสังคมชุมชนท้องถิ่น ได้ให้ความเคารพต่อธรรมชาติในฐานะสิ่งที่มีคุณูปการแก่ชีวิต การปฏิบัติต่อทรัพยากรของคนจึงมีการมองและให้ความหมายต่อทรัพยากรที่ตระหนักถึงคุณค่า ให้ความเคารพและให้ความหมายเสมือนทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น “มีตัวตน” และมี “จิตวิญญาณ” ศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครองดูแลรักษาอยู่ การเข้าไปใช้จึงมีนัยยะแห่งการขอขมา การเข้าไป “ขอ” ใช้

ฐานความคิดดังกล่าวจึงทำให้ชุมชนท้องถิ่น “สร้าง” รูปแบบพฤติกรรมในการเข้าไปใช้ทรัพยากรประเภทต่างๆ อย่างมีกฎเกณฑ์ การเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติบางประเภทจึงมีลักษณะเฉพาะที่พิเศษแตกต่างออกไป ดังเช่นการสร้างตำนานที่เกี่ยวข้อง การสร้างความรู้และอำนาจของผู้ที่จะเข้าไปใช้ ขั้นตอนของพิธีกรรมของผู้ใช้ในการ

เข้าไปใช้ และลักษณะการใช้หลังจากสามารถนำทรัพยากรเหล่านั้นมาได้

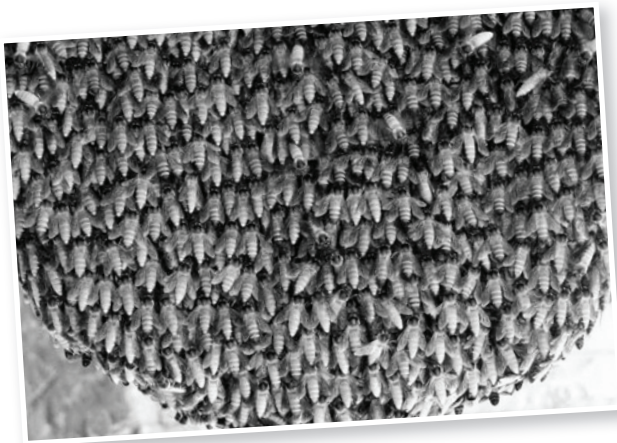
กรณีศึกษา “จารีตในการจับผึ้งหลวง: อุดมการณ์อำนาจในการใช้ทรัพยากรจากป่าของชุมชนท้องถิ่น” เป็นการศึกษากระบวนการการเข้าถึงทรัพยากรของกลุ่มคนผ่านทางระบบความเชื่อ ความรู้ทางพิธีกรรม เพื่อที่จะสำรวจตรวจสอบค่านัยยะของจารีตที่แสดงถึงความหมายที่ผู้ใช้ได้ให้ต่อทรัพยากรที่พวกเขาเข้าถึง และส่งผลถึงระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับจารีตในการใช้ทรัพยากรดังกล่าวอย่างไร โดยมีพื้นที่ศึกษา ณ บ้านคู หมู่ที่ 4 ตำบลคลองเฉลิม อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

แนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษา “จารีตในการจับผึ้งหลวง: อุดมการณ์อำนาจในการใช้ทรัพยากรจากป่าของชุมชนท้องถิ่น” จะประยุกต์ใช้แนวคิดอุดมการณ์อำนาจชุมชนของ *อาณันท์ กาญจนพันธุ์* ซึ่งเสนอแนวคิดนี้ไว้ในงาน “ความเป็นชุมชนกับความคิดหน้าห่ม” โดยอาณันท์ได้อธิบายปัจจัยในการรวมหมู่ทางสังคมไว้ว่า มีพื้นฐานทางสังคมอย่างน้อย 5 ประการ กล่าวคือ

หนึ่ง อุดมการณ์อำนาจ ซึ่งก็คือหลักความเชื่อเกี่ยวกับผี กลุ่มทางสังคมจะมีการผูกสัมพันธ์ผ่านความเชื่อเดียวกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน โดยยึดเอากลุ่มที่มีความเชื่อที่เหมือนกัน ซึ่งจะมีกิจกรรมที่ประสานความสัมพันธ์ดังกล่าวในพื้นฐานข้อที่สอง คือพิธีกรรมในการสืบทอดอุดมการณ์ ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวได้นำคนที่มีกลุ่มความเชื่อเดียวกันมารวมหมู่เพื่อผลิตซ้ำอุดมการณ์ของกลุ่ม ด้วยพิธีกรรมคือส่วนสำคัญของระบบความเชื่อที่จะขาดเสียไม่ได้ ประการที่สาม อำนาจในการจัดการทรัพยากรร่วมกันโดยการสร้างกฎ ข้อตกลงและการยอมรับซึ่งกันและกัน ประการที่สี่ องค์ความรู้หรือภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มจำเป็นต้องมีการผลิตสร้างความรู้ขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อนำไปใช้ในการให้ได้มาซึ่งทรัพยากรและมีการถ่ายทอดกันภายในกลุ่มอันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม ในประการสุดท้าย คือองค์กรเครือข่ายของความสัมพันธ์แสดงการรวมหมู่ ซึ่งเห็นได้จากกิจกรรมความสัมพันธ์ของกลุ่มในด้านการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อำนาจที่ยังเสนอต่อไปว่า ความเป็นชุมชนหรือกลุ่มสังคมเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์อำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งมีทั้งความกลมกลืนขัดแย้ง เปลี่ยนแปลง ผลิตซ้ำและผลิตใหม่ได้ ไม่ใช่อุดมคติที่ตายตัวและไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว

น้ำผึ้งจากผึ้งหลวง มีคุณภาพยอดเยี่ยม

ในทางโภชนาการและสรรพคุณทางยา
เพราะตัวผึ้งสามารถหาเก็บได้ไกล
และมักดูดน้ำหวานจากพรรณไม้ใหญ่
ทุกชนิด ไม่สามารถนำมาเลี้ยงได้
เหมือนผึ้งชนิดอื่น

เพราะมีการสัมพันธ์กับสังคมภายนอก รัฐ ตลาดและอื่นๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเป็นกลุ่มคน หรือชุมชนจึงมีทั้งความสอดคล้อง ความขัดแย้งและการปรับตัว (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544, 119-123)

การศึกษากรณี “จารีตในการจับผึ้งหลวง: อุดมการณ์อำนาจในการใช้ทรัพยากรจากป่าของชุมชนท้องถิ่น” ผู้ศึกษามีคำถามในการศึกษาว่า การสร้างตำนานเกี่ยวกับผึ้ง ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ ในการเข้าถึงทรัพยากรจากป่า เป็นอุดมการณ์อำนาจในความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นผ่าน “อำนาจของความรู้” ในสังคมจารีตประเพณีอย่างไร รูปแบบของ “อำนาจของความรู้” ดังกล่าวนี มีจารีตแห่งจรรยาธรรมของชุมชนกำกับอยู่เพื่อดำรงระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นเอาไว้ได้อย่างไร และท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน อุดมการณ์ ความเชื่อ ระบบการตลาด ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์และความคลี่คลายทางอุดมการณ์อย่างไร

อนึ่ง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้เน้นเฉพาะกลุ่ม “พรานผึ่งหลวง” เท่านั้น เนื่องจากการจับหรือตีผึ่งประเภทอื่นไม่มีพิธีกรรม และมองไม่เห็นระบบอำนาจและความสัมพันธ์ของชุมชน หน่วยวิเคราะห์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงอยู่ที่ระบบความสัมพันธ์ของกลุ่ม “พรานผึ่งหลวง” กับชุมชนหมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มพรานผึ่งและผู้ที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่ศึกษา

บ้านคู เป็นหมู่บ้านเล็กๆ มีพิกัดพื้นที่อยู่ในหมู่ที่ 4 ตำบลคลองเจ็ด อำเภอองครักษ์ จังหวัดพัทลุง หมู่บ้านตั้งอยู่ในโอบล้อมของกลุ่มเขาหินปูน 6 ลูก ซึ่งเป็นทิวบริวารของเทือกเขาบรรทัด (ชื่อเฉพาะถิ่นของเทือกเขานครศรีธรรมราชในเขตจังหวัดพัทลุง-ตรัง) ประกอบด้วยควมร้อน 140 หลัง สมาชิกของหมู่บ้าน 302 คน ประมาณ 70% เป็นไทยมุสลิม ผู้คนตั้งบ้านเรือนเป็นหย่อมๆ อยู่บนเนินควมระหว่างภูเขา ถอนจากตัวเมืองพัทลุงเลียบผ่านชุมชนแห่งนี้ไปเชื่อมกับตัวอำเภอองครักษ์ ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา-ทำไร่ โดยอาศัยที่ราบสองฝั่งลำคลองที่มีแหล่งต้นน้ำมาจากภูหินเกลี้ยง หนึ่งในสันหยอดของเทือกเขาบรรทัด ลำคลองสายนี้ไหลเลาะผ่าน

หมู่บ้านลงสู่ที่ลาดต่ำทางทิศตะวันออกกระทั่งลงสู่ทะเลสาบสงขลา ในแนวหย่อมของกลุ่มภูเขาหินปูนระหว่างเนินลาดบริเวณเชิงเขาดังกล่าว เป็นดงป่าดิบชื้นที่มีอาณาเขตติดต่อไปถึงป่าดิบผืนใหญ่ของเทือกเขาบรรทัด ทุกๆ ปี จะมี “ผึ่งมาลงยวน” จำนวนมากมาย กระทั่งทำให้เกิดกลุ่มคนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งมีอาชีพเสริมในการหาน้ำผึ่งป่า ปัจจัยของทรัพยากรจากป่าดังกล่าว ทำให้กลุ่มคนที่ตั้งกลุ่มขึ้นเป็น “พรานผึ่ง” ส่งสมประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในการตีผึ่ง กระทั่งมีชื่อเสียงในฐานะกลุ่มตีผึ่งที่มีฝีมือที่สุดในบริเวณเทือกเขาบรรทัด พรานผึ่งจากบ้านคูมักได้รับการติดต่อให้ไปตีผึ่งจากพื้นที่ชุมชนอื่นทั้งในเขตจังหวัดตรังและสตูล โดยเฉพาะการตีผึ่งใหญ่หรือผึ่งหลวง ซึ่งต้องใช้องค์ความรู้ คณิตศาสตร์ พิธีกรรม และเทคนิควิธีต่างๆ มากมาย ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนสี่ถึงเดือนแปดของทุกปี (เมษายน-สิงหาคม) กลุ่มพรานผึ่งจากบ้านคูจะไม่ว่างเว้นจากการเดินทาง去打ผึ่งตามที่ต่างๆ

ระบบความรู้

ในระบบความรู้ของชาวบ้านที่มีอาชีพในหาน้ำผึ่งป่า มีการจำแนกผึ่งที่สามารถจับเอาน้ำผึ่งได้ออกเป็นหลายประเภท แต่ละประเภทมีลำดับชั้น ตั้งแต่ ผึ่งแมลงวัน ผึ่งหนอกว้าว ผึ่งสอง ผึ่งหลวงหรือผึ่งใหญ่หรือผึ่งยวน

ผึ่งหลวงเป็นผึ่งที่มีขนาดใหญ่ที่สุด เป็นผึ่งที่รักความสงบ ให้น้ำผึ่งมาก ผึ่งหลวงบางยวน สามารถให้น้ำผึ่งได้ถึง 2-300 ลิตร ผึ่งชนิดนี้มักทำรังใกล้แหล่งน้ำ บนต้นไม้สูงตั้งแต่ 30 วาขึ้นไป ชอบรวมหมู่ทำรังตั้งแต่ 30-100 รัง น้ำผึ่งจากผึ่งหลวงมีคุณภาพยอดเยี่ยมในทางโภชนาการและสรรพคุณทางยา เพราะตัวผึ่งสามารถหากินได้ไกลและมักดูดน้ำหวานจากพรรณไม้ใหญ่ทุกชนิด ไม่สามารถนำมา

**พรานผึ้งจะมีพิธีรีตอง
ในการจับที่ยุงยากซับซ้อน
โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้อง
ทั้งต่อความเป็นมาของวิญญาน
ที่คุ้มครองผึ้งหลวง
และผีนางไม้ที่ผึ้งหลวงมาลงยวน
ดังนั้นการจับผึ้งหลวงจึงมี
พิธีกรรมและจารีตของชุมชน
ที่หลากหลายขั้นตอนและซับซ้อน**

เลี้ยงได้เหมือนผึ้งชนิดอื่น แต่ละรังมีระบบครอบครัวเฉพาะ และมีพญาผึ้งใหญ่สุดเป็นหัวหน้าควบคุม ‘ยวนผึ้ง’ ทั้งหมด

ผึ้งใหญ่จะทำรังในฤดูร้อนระหว่างเดือนสามถึงเดือนห้า และจะอพยพย้ายรังไปสู่ผืนป่าใหญ่ในราวเดือนแปดถึงเดือนสิบ (สิงหาคม-ตุลาคม) โดยจะ ‘ลงยวน’ ที่ต้นไม้เดิม ช่วงผึ้งลงยวนจะมีระยะเวลาใกล้เคียงกันในทุกปี

โดยปกติ “พรานผึ้ง” จะมีวิธีสังเกตและติดตามรังผึ้งจากตัวผึ้งงานที่ออกมาหาน้ำหวาน โดยมีหลักสังเกตว่า ถ้าผึ้งมาวนเวียนหาน้ำผึ้งในบริเวณใดนานๆ แสดงว่ารังผึ้งจะอยู่ไม่ไกลจากบริเวณนั้น แต่หากผึ้งงานบินโฉบเฉี่ยวแล้วบินโฉบขึ้นสูงหายไป แสดงว่ารังของผึ้งจะอยู่ไกลออกไป แต่สำหรับผึ้งหลวงนั้นมักจะสังเกตหาจากยอดต้นไม้ใหญ่ หรืออาจจะตามตัวผึ้งหลวงจากแหล่งสระน้ำธรรมชาติในซอกหุบเขา เมื่อพรานผึ้งสามารถตามรังผึ้งจนพบแล้ว จะทำการ “ปักก่า” แสดงสัญลักษณ์การพบเจอไว้เพื่อรอปริมาณน้ำผึ้งที่สูงสุดของรังผึ้งแล้วจึงทำการจับ ยวนผึ้งหรือรังผึ้งที่ถูกปักก่าไว้แล้วจะไม่ถูกรบกวนหรือแย่งตีจากพรานผึ้งกลุ่มอื่น และ

สำหรับผึ้งหลวงนั้น พรานผึ้งจะต้องหาฤกษ์ยามในการทำการจับอีกด้วย

โดยปกติผึ้งหลวงจะมาลงยวนบนต้นไม้ต้นเดิมประจำทุกปี พรานผึ้งกลุ่มเดิมจึงมักผูกขาดสิทธิในการจับหรือตีผึ้งซึ่งได้ตีมาก่อนในครั้งแรก สิทธิดังกล่าวจะได้รับการยอมรับจากพรานผึ้งกลุ่มอื่นๆ

ในประเภทของผึ้งแมลงวัน ผึ้งหนอกวัว และผึ้งสอง จะรวมฝูงทำรังไม่มาก อาจจะเป็นรังเดี่ยว

หรือ สองสามรัง มากสุดไม่เกิน 10 รัง ผึ้งกลุ่มนี้มักทำรังต่ำ สูงไม่เกิน 10 วา การจับผึ้งประเภทนี้ไม่มีพิธีรีตอง แต่สำหรับผึ้งหลวงที่มีธรรมชาติในการทำรังต่างออกไป ทั้งจำนวนมากและชอบทำรังในที่สูง พรานผึ้งจะมีพิธีรีตองในการจับที่ยุงยากซับซ้อน โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้องทั้งต่อความเป็นมาของวิญญานที่คุ้มครองผึ้งหลวงและผีนางไม้ที่ผึ้งหลวงมาลงยวน ดังนั้นการจับผึ้งหลวงจึงมีพิธีกรรมและจารีตของชุมชนที่หลากหลายขั้นตอนและซับซ้อน ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่มีความรู้ทางพิธีกรรม และขั้นตอนการจับจะไม่มีสิทธิที่จะไปจับผึ้งประเภทนี้ การล่วงละเมิดอาจจะได้รับการลงโทษจากวิญญานศักดิ์สิทธิ์ที่

ปกป้องรักษาผืนหลวงตลอดจนผืนนางไม้ที่คอยคุ้มครอง
อีกด้วย มิหนำซ้ำอาจจะถูกวิญญาณร้ายอื่นๆ ที่อยู่ใน
บริเวณเหล่านั้นทำร้าย บทลงโทษจากกรณีนี้มีตั้งแต่
เสียชีวิต บ้าใบ หรืออาจตกไม้พิการหรือเสียชีวิต

พรานผึ้งที่จะจับผึ้งหลวงจึงต้องมีครูผู้ประสิทธิ์
ประสาทวิชาในการจับผึ้งให้ มีคาถาอาคมและ
เครื่องมือในการจับที่ผ่านการปลุกเสกคาถาและ
อาคมกำกับมากมาย ประการสำคัญเขาจะต้องเรียน
รู้ตำนานของผึ้งหลวงเพื่อที่จะกล่าวสรรเสริญ หรือ
“ทำเหนิน” หรือ “ขับเหลิด” ต่อผึ้งตลอดเวลาในขณะ
ที่กำลังจับผึ้งช่วงกลางคืน

ในกลุ่มชาวบ้านผู้ที่จะเป็นพรานผึ้งหลวงได้นั้น
จะต้องมีความรู้ ท่องจำบทสวดสรรเสริญผึ้ง
เรียนคาถาอาคม สร้างเครื่องมือ ตลอดจนต้องม
ีความกล้าหาญและใจเด็ดเป็นต้นทุนส่วนตัว เพราะ
“ยวน” ผึ้งหลวงจะลงเฉพาะต้นไม้ที่มีความสูงมาก
ในบางต้นจะมีความสูงถึง 50 วา อย่างไรก็ตาม
การจับผึ้งในเวลากลางคืน ความมืดสามารถสร้าง
ความรู้สึกหวงจากอาการขาดกลัวความสูงได้
สำหรับทักษะพื้นฐานเบื้องต้นของพรานผึ้งทุกคนก็
คือต้องทำ “แคไม้” เป็น

การแคไม้

เมื่อพรานผึ้งสังเกตว่า ยวนผึ้งเริ่มมีน้ำผึ้งเต็ม
ยวนแล้ว ก็จะนัดหมายกลุ่มของตนมาทำการ “แค”
ต้นไม้ ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลา 1- 3 วัน การแคไม้
เป็นการสร้างที่สำหรับวางเท้าเพื่อปีนขึ้นไปหารังผึ้ง
ต้นไม้ที่ผึ้งยวนลงจะเป็นต้นไม้สูงและใหญ่ บางต้น
ขนาดสิบคนโอบก็มี การปีนขึ้นไปจึงต้องสร้าง “แค”
สำหรับการปีนป่ายเพื่อโหนตัวและนำอุปกรณ์ขึ้นไป

อุปกรณ์ในการสร้าง “แค” ประกอบด้วยลูกแค
เถาวัลย์ ไม้ไผ่ แคจะถูกสร้างขึ้นไปจากโคนต้นไม้
แล้วต่อขึ้นไปเรื่อยๆ การสร้างเริ่มด้วยใช้เถาวัลย์พัน
รอบต้นไม้สองรอบ ผูกแน่นโดยห้ามใช้เงื่อนตาย เอา
ลูกแคขัดเข้าไปในวงเชือกที่พันรอบ โดยขัดมาจาก
แนวซ้ายขวาของลำต้นข้างละหนึ่งอัน ลูกแคทำจาก
ไม้เนื้อแข็งกลมขนาดด้ามไม้กวาดถึงด้ามพรว้า รวบ
ปลายไม้จากทางด้านซ้ายและขวาให้มาบรรจบกัน
ปลายที่ไม้แคบรรจบกันเอาลำไม้ไผ่ซึ่งปักติดกับ
พื้นดินเข้ามาผูกให้แน่น ลูกแคช่วงหนึ่งห่างกัน
ประมาณ 1 วา เมื่อไม้ไผ่หมดลำก็จะต่อไม้ไผ่ลำใหม่
ขึ้นไป ไม้ไผ่แต่ละลำจะเรียกว่า “ดวด” ไม้ไผ่ดวดหนึ่ง
จะสูงประมาณ 10 เมตร

หนู เต่าทอง เล่าว่า เขาเคย ‘แคไม้’ ขึ้นไปตีผึ้ง สูงถึง 12 ควด ซึ่งหมายถึงมีความสูงประมาณ 120 เมตรนั่นเอง

ความเชื่อและอุดมการณ์อำนาจ: ตำนานแห่งผึ้งหลวง

หนู เต่าทอง อดีตพรานผึ้งหลวงผู้มีประสบการณ์โชกโชนในการจับผึ้งอธิบายว่า ผู้ที่จะเป็นพรานผึ้งจำเป็นต้องเรียนรู้ตำนานเกี่ยวกับผึ้งหลวงเสียก่อน เพื่อให้สามารถท่องจำบทสวดเสริญซึ่งต้องขับตลอดเวลาที่จับผึ้งให้ได้ ถัดจากนั้นจึงเรียนรู้ที่จะสร้างเครื่องมือแล้วจึงค่อยๆ เรียนการประกอบพิธีกรรม แล้วฝึกขึ้นจับผึ้งกับครูก่อน หนูได้รับถ่ายทอดวิชาจากครูชื่อหวากอเสิมจากบ้านชะรัต ซึ่งมีอาชีพจับผึ้งต่อมาจากพ่อและปู่ ตนเข้าไปเป็นศิษย์ฝึกฝนกับครูจนชำนาญแล้วก็ออกมาตั้งกลุ่มพรานจับผึ้งเป็นของตนเอง สำหรับตำนานเกี่ยวกับผึ้งนั้น หนูได้รับการถ่ายทอดมาจากอาจารย์ดังนี้

ครั้งโบราณกาล มนุษย์ยังไม่รู้จักผึ้ง กระทั่งที่นครแห่งหนึ่งมีกษัตริย์ทรงพระนามว่า ท้าวภูเบศร์มเหสีทรงพระนามว่า พระนางกัลลาลีมา มีธิดาองค์หนึ่งชื่อ นางศรีสมุทรญา พระธิดาของพระองค์มีรูปโฉมงดงามเป็นที่หลงรักของบรรดาขุนทหารทั้งราชสำนัก และดูเหมือนธิดาของพระองค์ก็ทรงมีใจต่อขุนทหารทุกคนเช่นกัน บรรดาขุนทหารจึงขัดแย้งฆ่ากันเองเพื่อแย่งพระธิดาของพระองค์ ความนี้

ทราบถึงท้าวภูเบศร์ พระองค์วินิจฉัยว่า การณ์เป็นดังนี้ เมืองของพระองค์คงล่มสลายอย่างแน่นอนจึงรับสั่งให้ทหารกลุ่มที่ไม่ได้มีใจปฏิพัทธ์ นำพระธิดาไปประหารชีวิตเสีย เพื่อเป็นการป้องกันสงครามกลางเมือง

พระธิดาถูกนำไปประหารที่ “สระบัวเดียว” ซึ่งเป็นสถานที่ประหารชีวิตประจำราชวงศ์ ที่นั่นเป็นสระบัวที่มีไพร่ใหญ่โอบล้อมบังแดดคร่ำ

ขณะที่เพชรฆาตทำพิธีอยู่นั้น พระธิดาศรีสมุทรญาได้อธิษฐานต่อเทวาอารักษ์ว่า เรื่องที่เกิดขึ้นมิใช่ความผิดของนางเลย เพราะนางก็มีใจต่อทหารทุกคนที่เข้ามาหลงรักนางจริง ดังนั้นเมื่อตายไปแล้วก็ขอให้มนุษย์ทุกคนในโลกนี้ต้องรักขอบนาง สิ้นคำอธิษฐานก็เกิดอาเพศลมฝนก่อตัวและพายุก็กระหน่ำ กลางวันกลับมืดเป็นกลางคืน ขณะนั้นเองเทวาอารักษ์ก็สาปนางให้กลายเป็นผึ้งอยู่บนปลายไทรเหนือ “สระบัวเดียว” ครั้นอาเพศสงบลงบรรดาเพชรฆาตก็หานางไม่พบ หลังสำรวจดูก็เห็นแต่มัดบางอย่างห้อยโหนอยู่ที่ปลายต้นไทรใหญ่ จึงตกลงกันไปกราบทูลท้าวภูเบศร์ว่า ได้ประหารนางเรียบร้อยแล้วและผึ้งศพไว้ที่ริมสระตามราชประเพณี

ต่อมา ท้าวภูเบนทร์ทรงพระประชวรจนใกล้สิ้นพระชนม์ แต่พระองค์ทรงพระสุบินว่า หากได้เสวยน้ำผึ้งพระองค์จะสามารถดำรงพระชนม์ชีพต่อไปได้อีกนับร้อยปี พระองค์สั่งให้มหาอำมาตย์เข้าเฝ้า และรับสั่งเกี่ยวกับน้ำผึ้งที่พระองค์ทรงพระสุบินถึง มหาอำมาตย์ปรึกษากับโหราภิกษุ โหราจึงสอบถามลักษณะของตัวผึ้งจากพระสุบิน หลังจากโหราตรวจตำราดูแล้วนั้นจึงกราบทูลท้าวภูเบนทร์ว่า ผึ้งที่พระองค์ทรงพระสุบินนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับแม่มดแม่มงขนิดหนึ่งในตำรา ซึ่งตนเองก็ไม่เคยพบเคยเห็น บรรดาแพทย์จึงกราบทูลถึงสิ่งที่พวกตนพบเห็นที่ต้นไทรเหนือสระบัวเศียร โหราจึงนำกองทัพของท้าวภูเบนทร์ไปยังต้นไทร และได้ต้นไทรดังกล่าวได้ปรากฏยวนผึ้งขนาดใหญ่อยู่อยู่ที่กิ่งไทร

มหาอำมาตย์สั่งให้บรรดาทหารขึ้นไปเอาน้ำผึ้งจากรัง แต่เมื่อทหารคนใดขึ้นไปถึงวิญญานของนางศรีสมุทรญาณก็สำแดงอภินิหารย์หักคอทหารตกลงมา เมื่อทหารคนใหม่ขึ้นไปก็เจอกับเหตุการณ์เดียวกันอีก หลังจากเสียกำลังทหารไปนับร้อย มหาอำมาตย์จึงยกทัพกลับมาทูลท้าวภูเบนทร์

ตกค้ำคั้นนั้น นางศรีสมุทรญาณมาเข้าพระสุบินของท้าวภูเบนทร์ว่า นางเป็นพระธิดาของพระองค์ที่ถูกเทวดาอารักษ์สาปให้เป็นผึ้ง พระองค์เป็นราชบิดาไม่สามารถที่จะเสวยน้ำหวานที่เปรียบเสมือนตัวของนางได้ แต่ถ้าหากได้เสวยน้ำหวานก็จะหายจากพระประชวรและมีพระชนมายุยืนยาวนับร้อยปีจริง ทางแก้เคล็ดก็คือต้องให้โหรหลวงทำการพลีต่อนางและบรรพบุรุษ อุทิศแผ่นดินแผ่นฟ้าแก่นางโดยบูชาด้วยเครื่อง 12 แล้วสรรเสริญต่อนาง นางจึงจะมอบน้ำผึ้งให้

ท้าวภูเบนทร์ตรัสสั่งให้โหรทำตามที่พระธิดาแนะนำ

พิธีกรรมในการจับผึ้งหลวง

พิธีกรรมในการจับผึ้งหลวงจึงเริ่มด้วยการตั้งมณฑลพิธีซึ่งจะปลุกศาลเพียงตาขึ้น ล้อมรอบที่ประกอบพิธีกรรมด้วยด้ายสายสิญจน์ พลีกรรมด้วยที่ 12 ซึ่งประกอบไปด้วยข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียน อาหารคาวหวาน ขนมแดง ขนมขาว ปลา มีหัวมีหาง เหล้า ไก่ พิธีกรรมนี้จะกระทำในวันเสาร์และวันอังคารเท่านั้น ขณะเครื่องมือในการขึ้นไปจับผึ้งหลวงต้องเอามาวางในมณฑลพิธี บรรดากลุ่มพรานผึ้งและลูกหาบทั้งหมดจะเข้าไปร่วมพิธีกรรมในวงล้อมของสายสิญจน์ สมาชิกคนใดไม่เข้าร่วมพิธีกรรมจะไปร่วมขึ้นตีผึ้งไม่ได้ เพราะเท่ากับไม่ได้มาขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบอกกล่าวต่อวิญญานร้ายทั้งหลาย หากฝ่าฝืนมาร่วมจะประสบเคราะห์กรรมถูกผึ้งต่อย สัตว์ร้ายขบกัด หรืออาจตกต้นไม้เสียชีวิต พิธีกรรมเริ่มด้วยการกล่าวชุมนุมเทวดา ขออนุญาตต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในอาณาบริเวณที่จะขึ้นตีผึ้ง ทั้งรุกขเทวดาและนางไม้ที่ดูแลรักษาต้นไม้ที่ยวนผึ้งลงจับ ถัดจากนั้นจึงทำการรำยมนต์คาถาขับไล่วิญญาน

ผีร้ายต่างๆ ออกไปจากอาณาบริเวณ หลังจากทำพิธีขอต่อวิญญาณของนางพญาผึ้งหลวงเสร็จแล้ว อาจจะมีการขึ้นไปจับผี หรืออาจจะมาจับในวันไหนก็ได้

เครื่องมือของพรานผึ้ง

เครื่องมือในการจับผีของพรานผึ้งหลวงที่พรานผึ้งทุกคนต้องมีเป็นของตัวเองคือ เชือกครุ หัวหมรี พระขรรค์ และครุ

เชือกครุ เป็นเชือกที่ควั่นด้วยหวายสามเส้น ขนาดประมาณนิ้วนางของผู้ใช้ยาวประมาณ 50 วา ทำจากหวายเล็ก ใช้สำหรับโยงครุน้ำผึ้งลงมาจากปลายไม้ นอกจากนี้เชือกครุยังถือเป็นของใช้ศักดิ์สิทธิ์ป้องกันวิญญาณผีร้ายต่างๆ ป้องกันผีตอ่ย และใช้ในการช่วยชีวิตกลุ่มผู้ขึ้นผึ้งด้วยกันในการมัดหรือเหนี่ยวรั้งตัวในยามวิกฤติ เชือกครุยังมีชนบในการใช้ที่สัมพันธ์กับความเชื่ออีกหลายอย่าง ดังเช่น ห้ามใช้ฟาดต้นไม้ที่ผึ้งลง มิเช่นนั้นผึ้งจะดุต่อยคนอื่นๆ การฟาดต้นไม้ด้วยเชือกครุจะทำให้ต้นไม้ที่ผึ้งยวนลงประจำกิ่งหักและยืนต้นตายในที่สุด เชือกครุหลังจากควั่นเสร็จแล้วต้องทำพิธีปลุกเสกที่เรียกว่าการ “ญัตติ” โดยจะนำไปร่วมเสกในพิธีการบวชพระ หรือในพิธีกรรม “เมาลิด” ทางศาสนาพุทธ

หัวหมรีหรือกาย ทำจากเถาวัลย์ชนิดหนึ่งซึ่งพรานผึ้งเรียกว่า “ย่านแกรก” โดยนำมาทุบให้แตก ตากแดดหรือย่างไฟให้แห้ง เสร็จแล้วนำมารวบเข้าเป็นมัดๆ ใช้จุดไฟให้เกิดควันเพื่อไล่ผึ้งออกจากรัง ขณะแวงหัวหมรี ดอกไฟจากถ่านจะแตกประกาย ร่วงพรูลงพื้น บรรดาผึ้งจะบินตามลงมา ดอกไฟจากกายจะไม่ทำอันตรายต่อตัวผึ้งแต่อย่างใด

พระขรรค์หรือปลี ทำจากไม้ลักษณะคล้ายพระขรรค์ ใช้สำหรับแทงหรือปาดส่วนของรังผึ้งที่มีน้ำผึ้งให้ตกลงครุที่รองรับอยู่ด้านล่างของรัง

ครุ ทำด้วยกาบหมากขนาดใหญ่ นำมาเย็บเป็นรูปทรงกระบอก หรือคล้ายตะกงน้ำยาง โดยปกติครุจะมีสาแหรกรองรับกันอยู่อีกทีหนึ่ง เมื่อตัดยวงน้ำผึ้งจากรัง น้ำผึ้งก็จะตกลงในครุ ปลายของสาแหรกที่รองรับครุจะผูกติดไว้ด้วยเชือกครุข้างหนึ่ง เมื่อยวงผึ้งเต็มครุ พรานผึ้งก็จะโยงครูลงมายังกลุ่มพรานผึ้งบนพื้นดิน นำไปเก็บใส่ถังใหญ่อีกทีหนึ่ง

กลุ่มพรานผึ้งจะเรียกชื่อสมมุติระหว่างกัน เสมือนแม่ทัพนายกองที่ยกทัพไปจับผึ้งในตำนาน ตามจารีต พรานแต่ละคนจะเอ่ยชื่อจริงกันไม่ได้ แต่จะขานชื่อกันด้วยตำแหน่งที่เรียกว่า “หมรุน” ซึ่งจะประกอบไปด้วย หมรุนหัว ซ้าย ขวา หลัง โคนหรือหมรุนดิน นายหมรุนหัวเสมือนนายทัพนำกลุ่มพรานผึ้ง จะต้องเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทั้งหมดและนำบรรดานายหมรุนขึ้นไปสู่ต้นไม้ที่ยวนผึ้งอยู่เบื้องบน ขณะนายหมรุนดิน ต้องคอยรับและตรวจสอบสัญญาณ “ลางบอกเหตุ” ยวนน้ำผึ้งในครุแรกสุดที่ถูกส่งลงมาจากนายหมรุนหัว หาก “ลางรูปบอกเหตุ” ในครุแสดงเป็นรูปสัตว์ต่างๆ หรือเป็นรูปคน นายหมรุนโคนต้องสั่งให้ทีมตีผึ้งเบื้องต้นรีบลงกลับมา เพราะถือว่าอาจจะมีการทำผิดขั้นตอนของพิธีกรรมบางอย่างเกิดขึ้น หากผิดต่อไปจะเกิดอันตรายแก่

ชีวิตพรานผึ้งคนใดคนหนึ่ง แต่หาก ‘ลางรูปบอกเหตุ’ เป็นรังน้ำหวานปกติก็ถือว่าการตีผึ้งจะลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนั้นนายหมรุนโคนยังต้องคอยระวังอาเพศจากวิญญาณร้ายต่างๆ ในอาณาบริเวณป่ารอบๆ อีกด้วย หากเกิดอาเพศต่างๆ ขึ้น ดังเช่นลมโหมกรูกรวขึ้นโดยไม่มีสาเหตุก็เชื่อว่า วิญญาณร้ายเข้ามา ต้องทำพิธีขับไล่ออกไป

ไม่ว่ากิ่งไม้ที่ผึ้งลงยวนอยู่
จะเล็กขนาดไหน แต่คนตาก็ไม่เคย
ออกไปตีแล้วเกิดกิ่งไม้หักลง
ทั้งนี้เพราะ “แม่ไม้” ได้คำนวณ
น้ำหนักทั้งหมดเอาไว้เรียบร้อยแล้ว
ก่อนจะอนุญาตให้ผึ้งลงยวน

การตีผึ้งหลวง

หลังจากพิธีกรรมบูชาอารักษ์และขอน้ำผึ้งต่อวิญญาณนางศรีสมุทรญาติได้โคนไม้เสร็จสิ้นแล้ว นายหมรุนใหญ่จะเข้าไปยืนที่โคนต้นไม้ซึ่งยวนผึ้งจับอยู่แล้วเริ่ม “ขับเหล็กด” (การขับเหล็กด มีลักษณะคล้ายๆ กับการขับบทมนิราห์)

“สองตีนยืนยัน..เหอ.. ลูกน้อยยืนตรันพสุธา
ราชครูของข้าพ่อกมาแล้วขึ้นไปก่อน..ลูกน้อยภูธร
จะเดินตามหลัง เด็กน้อยร้อยช้างตามหลังทนาย
เจ้าโหมรนเอยพ่อกูหนุนหัวเหอ”

ครั้นขึ้นไปถึงคาบแรกนายหมรุนใหญ่ก็ขับต่อว่า

“ ขึ้นมาเหนียนัก ตัวข้าจะพักเทียมข้อต่อแค
นายหมรุนเฒ่า นายหมรุนแก่มาช่วยคุมลูกในคืนนี้..
เหอ..”

การ “ขับเหล็กด” นายหมรุนใหญ่นำขับต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเริ่มตีผึ้งรังแรกเสร็จสิ้น รังต่อไปที่ดีเป็นหน้าที่นายหมรุนคนอื่น ซึ่งจะต้อง “ขับเหล็กด” ขึ้นก่อนทำการตี

หลังจากนายหมรุนโคนตรวจน้ำผึ้งในครุแรกที่
ถูกโยงลงมายังพื้นเสร็จสิ้น และไม่พบ “ลางรูปบอก
เหตุ” อันตราย ก็จะทำพิธีวางน้ำผึ้งอันแรกบูชาต่อ
เจ้าที่เจ้าทางก่อน

ในการออกไปตีผึ้งปลายกิ่งไม้ นายหมรุนต้อง
“กาดครู” เป็นเชิงถามแม่ไม้เสียก่อนว่า

“แม่ไม้เหอ ผึ้งหนึ่งรัง คนหนึ่งคน เชือกครูหนึ่ง
เส้น หัวหมรีหนึ่งอัน ปลีหนึ่งเล่ม ครูหนึ่งหน่วย แม่
ไม้รับไหวใช่ไหม..”

เสร็จแล้วก็ตอบด้วยตัวเองว่า “รับไหว” แล้วนา
ยหมรุนจึงออกไปตี

หนู เต่าทอง อธิบายว่า ไม่ว่ากิ่งไม้ที่ผึ้งลงยวน อยู่จะเล็กขนาดไหน แต่คนก็ไม่เคยออกไปตีแล้ว เกิดกิ่งไม้หักลง ทั้งนี้เพราะ “แม่ไม้” หรือนางไม้ ประจำต้นไม้ ได้คำนวณน้ำหนักทั้งหมดเอาไว้เรียบร้อยแล้ว ก่อนจะอนุญาตให้ผึ้งลงยวน

พรานผึ้งจะปีนขึ้นไปอยู่เหนือยวนผึ้ง เอากาย แกว่งไปข้างๆ ยวนผึ้ง ขณะครุซึ่งผูกโยงเอาไว้ด้วย

เชือกครุห้อยอยู่ด้านล่างวัง เมื่อพรานผึ้งแกว่งกายไป ข้างๆ ยวน และสับดัดให้ดอกไฟจากกายร่วงลงพื้น ผึ้งก็จะพลุลงตาม ยวนผึ้งเผยออกให้เห็น “หัวน้ำผึ้ง” พรานผึ้งจึงใช้ปี่แทงและตัด “หัวน้ำผึ้ง” ลงสู่ครุ เมื่อ เต็มครุก็โยงครูลงสู่พื้น

การตีผึ้งจะเริ่มที่รังต่ำสุดก่อนแล้วขยับไต่สูงขึ้น ไปเรื่อยๆ การตีจะทำต่อเนื่องกันไปจนรุ่งสาง ซึ่งจะต้องเลิกแล้วกลับมาตีเมื่อเริ่มค่ำวันใหม่ หนู เต่าทอง เล่าว่า บางต้นที่ยวนผึ้งลงมาก ต้องตีต่อกันเป็น อาทิตย์ เพราะมีผึ้งลงนับร้อยยวน นอกจากที่มตีผึ้ง จะประกอบไปด้วยนายหมรุนทั้งห้าแล้ว ทีมตีผึ้ง อาจจะประกอบไปด้วยลูกหาบที่ใช้แรงงานสำหรับ ขนน้ำผึ้งที่จับได้ทยอยกลับบ้านอีก 3-4 คน

หากการตีผึ้งไม่เสร็จสิ้นภายในคืนเดียว ตอน รุ่งสางพรานผึ้งจะต้องรีบลงจากต้นไม้ พร้อมกับการ “ซับเหลิด” ลานางไม้เพื่อบอกว่าจะมาใหม่ในคืน ต่อไป

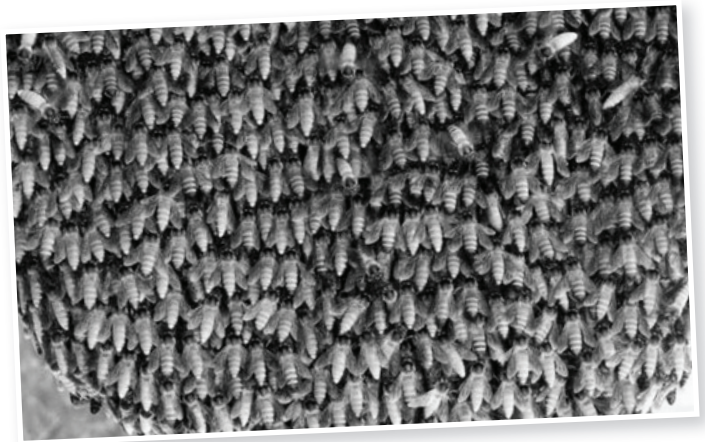
ยวนผึ้งหลวงมะเดื่อชุมพร: ตำบลการจับ ผึ้งของกลุ่มพรานผึ้งบ้านคู

กล่าวได้ว่า พรานผึ้งกลุ่มบ้านคูถือกำเนิดขึ้น จากองค์ความรู้ของบรรพบุรุษในชุมชนซึ่งทำการ จับผึ้งนานนับร้อยปี ณ ต้นมะเดื่อชุมพร หรือ “ไผ่เดื่อ” ต้นไม้ยักษ์ติดภูเขาหินปูนของหมู่บ้าน อันเป็นแหล่ง “ลงยวน” ของผึ้งหลวงที่มากที่สุดของปากตะวันออก ของภูบรรทัด เป็นแหล่งยวนผึ้งที่ก่อให้เกิดทีมพราน ผึ้งหลายกลุ่ม หวนนิ วัชรพงศ์ หนึ่งในทีมพรานผึ้งของ หนู เต่าทอง เล่าว่า แต่ละปีผึ้งหลวงจะมาลงยวนที่ ต้นไม้นี้ไม่ต่ำกว่า 100 รัง จับกันปีหนึ่งๆ ใช้เวลาถึง สองอาทิตย์ ได้น้ำผึ้งปาประมาณ 30 ปิบ พรานผึ้ง ในแถบปากตะวันออกของภูบรรทัด ล้วนเป็นศิษย์ ของครูตีผึ้งไปจากชุมชนนี้ หนูเล่าว่า หวากอเส็ม ครูตีผึ้งของตนมีลูกศิษย์นับสิบคน ศิษย์แต่ละคนจะ ไปตั้งทีมตีผึ้งเป็นของตัวเองอีกทีหนึ่ง ครั้นถึงฤดูตีผึ้ง ที่ต้นมะเดื่อ บรรดาศิษย์จะมารวมชุมนุมทำพิธีและ ตีผึ้งร่วมกัน ช่วงการตีผึ้งกลุ่มคนจากชุมชนต่างๆ จะ มานอนค้างอ้างแรมอยู่ตามบ้านเครือญาติหรือมิตร สหายนับร้อย บางรายก็มาจากในตัวเมืองพัทลุง บาง รายมาจากต่างจังหวัด หลายรายเป็นข้าราชการมา นอนรอทำเอาน้ำผึ้งไปให้นายตน ผู้ที่เดินทางมาเฝ้า การตีผึ้งจะมีพิธีได้น้ำผึ้งปากกลับไปบ้านโดยไม่ต้อง ชื้อคนละไม่เกิน 2 ขวด เป็นการให้เปล่า เพราะเชื่อกันว่า น้ำผึ้งปากจากยวนผึ้งที่นี้สามารถรักษาโรคหรือนำไปประสานกับยาสมุนไพรได้สรรพคุณดีเยี่ยม หากนำไปให้ผู้ป่วยกินก็จะฟื้นจากอาการป่วยใช้ได้ อย่างน่าอัศจรรย์

ความสูงใหญ่ของมะเดื่อชุมพร ทำให้พรานผึ้งที่ผ่านการตีผึ้งที่นี้เสมือนได้รับใบรับรองความสามารถซึ่งไม่มีใครเทียบได้ หากพรานผึ้งคนใดผ่านการตีผึ้งจากที่นี้ก็ยังสามารถไปตีผึ้งในแถบอื่นๆ ได้ทั่วทั้งภูบรรทัด ในหมู่พรานผึ้งจะให้การยอมรับกลุ่มพรานซึ่งผ่านการตีผึ้งบนต้นมะเดื่อชุมพรที่บ้านคูว่าเป็นพรานชั้นหนึ่ง

หนู เต่าทอง หัวหน้าพรานผึ้งในชุมชนบ้านคูเล่าว่า พิธีกรรมมีความสำคัญมาก ทุกขั้นตอนต้องสมบูรณ์แบบ หากผิดขั้นตอนวิญญูณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงโทษทันที การขึ้นตีผึ้งแต่ละปีเสมือนประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของชุมชน เพราะทุกคนมีสิทธิ์มาร่วม และทุกคนที่มาจะได้รับส่วนแบ่งจากน้ำผึ้งอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่มาเพื่อ “กิน” น้ำผึ้งกันอีกจำนวนมาก ผู้มากินน้ำผึ้งปानीไม่จำกัดว่าเป็นคนในชุมชนไหน หากมาถึงก็สามารถเข้าไปกินได้ทุกคน ปีบน้ำผึ้งที่ตั้งไว้สำหรับบริการผู้มากินจะวางไว้ตรงปากทางเข้าไปสู่ต้นมะเดื่อที่กำลังมีการตีผึ้งกันอยู่ แต่มีข้อตกลงว่า บริการนี้จะมีขึ้นในช่วงเช้าของวันเท่านั้น

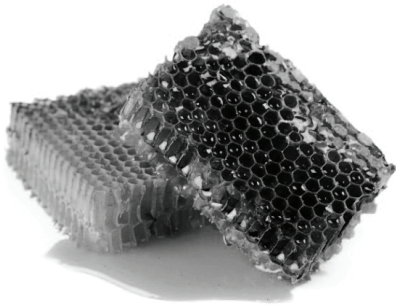
ส่วนแบ่ง

ระบบการจัดสรรส่วนแบ่งภายหลังจากบริการให้กินแก่กลุ่มคนทั่วไป และผู้ที่มาเฝ้าดูการตีผึ้งรายละ 2 ขวดแล้ว น้ำผึ้งป่าที่เหลือจะมีข้อตกลงในการแบ่งที่เป็นจารีตชุมชน โดยนายหมรุนหัวผู้ประกอบพิธีกรรมจะได้ส่วนแบ่ง 2 ส่วน ลูกหาบ 1 ส่วนที่เหลืออีก 7 ส่วนจะเป็นการแบ่งระหว่างนายหมรุนอื่นๆ ในกรณีที่มีพรานผึ้งมาร่วมหลายคน ส่วนแบ่งก็จะไปเฉลี่ยกันเองใน 7 ส่วนที่เหลือ

แดง ชายเกตุ หนึ่งในทีมพรานผึ้งอธิบายว่า ส่วนแบ่งจะนำกลับมาแจกในหมู่พี่น้องไว้ใช้เองและอาจขายบ้าง ตอนตนไปร่วมตีผึ้ง น้ำผึ้งป่าจากที่นี้สามารถขายได้ในราคาขวดละ 10 บาทแล้ว

“คนเยอะมาก เหมือนมีงานบุญ ทั้งกินทั้งแจกเหมือนพบพวกเดียวกัน พระสงฆ์ก็มาร่วม สนุกมาก” แแดงเล่าถึงบรรยากาศในการตีผึ้งบนต้นมะเดื่อชุมพร ต้นไม้ยักษ์ประจำชุมชนบ้านคู ส่วน แคล้ว จันทร์แสง หนึ่งในจำนวนผู้เดินเท้าจากบ้านแม่ขีรวมระยะทางกว่า 50 กิโลเมตร เพื่อมาดูการตีผึ้งเมื่อ 30 ปีก่อนว่า ช่วงตีผึ้งในชุมชนบ้านคูคึกคักเหมือนกับมีงานสวนสนุก

ระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มพรานผึ้งและชุมชน

รูปแบบการรวมกลุ่มของพรานผึ้งหลวงได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และระหว่างครุกับศิษย์ กลุ่มพรานผึ้งที่แยกออกไปตั้งตัวเป็นของตัวเอง มีธรรมเนียมว่า ทุกปีพวกเขาจะต้องเอาน้ำผึ้งปามาฝากครูอย่างน้อยหนึ่งครั้ง นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มพรานผึ้งด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อมีการตียวนผึ้งหลวงในแถบอื่นก็จะมีการส่งข่าวให้ไปร่วมงานกัน โดยมีการจัดสรรส่วนแบ่งตามขนบจารีต ไม่เฉพาะแต่การตีผึ้งเท่านั้น ในหนานาทั้งปักดำและเก็บเกี่ยว กลุ่มพรานผึ้งจะมีการช่วยแรงงานกัน ซึ่งแล้วแต่ใครจะผูกสัมพันธ์พิเศษกับกลุ่มใด สำหรับครุตีผึ้งก็จะมีแรงงานของกลุ่มพรานผึ้งที่เป็นลูกศิษย์มาช่วงลงแรงในหนานากันอย่างคึกคัก เครือข่ายของพรานผึ้งยังเชื่อมโยงต่อไปสู่ความสัมพันธ์ในงานบุญอื่นๆ ตลอดถึงการช่วยเหลือเผื่อแผ่กันในยามที่เอยปากฟุ้งฟิงหรือเดือดร้อน

สำหรับบ้านของครุตีผึ้งนั้น จะเป็นแหล่งที่ผู้คนในชุมชนได้ฟังฟัง “น้ำผึ้งป่า” ซึ่งมีตำรองเอาไว้ติดบ้านตลอดปี ทั้งนี้เพราะ “น้ำผึ้งป่าของฝาก” จากกลุ่มศิษย์ต่างๆ ที่นำมาเยี่ยมครุตามธรรมเนียม น้ำผึ้งป่าดังกล่าวจะถูกถ่ายไปให้แก่มอทยา ผู้เจ็บป่วยหรือครอบครัวที่กำลังเฝ้าทารกใหม่* ซึ่งมีทั้ง “ขายให้” และให้เปล่า กลุ่มพรานผึ้งจึงเสมือนได้มีโอกาสทำบุญและช่วยเหลือสมาชิกของชุมชนในทางอ้อม

การเปลี่ยนแปลงในสิทธิทรัพยากร “น้ำผึ้งป่า” ในชุมชน: อวสานของกลุ่มพรานผึ้งหลวงบ้านคู

ในปี พ.ศ. 2510 มีการสำรวจพบว่า ภูเขาหินปูนทั้ง 6 ลูกในชุมชนบ้านคูมีแหล่งแร่พลวงในระดับคุ้มทุนที่จะทำการขุดใช้ รัฐได้ให้สัมปทานแก่บริษัทแห่งหนึ่งในตัวจังหวัดพัทลุง ซึ่งมีการร่วมทุนกับประเทศญี่ปุ่น สัมปทานที่ได้อนุญาตให้มีการขุดค้นหาแร่ในแบบ “เหมืองแบกหาม” ซึ่งใช้แรงคนในการเคลื่อนขนก้อนหินที่มีแร่เป็นหลัก แรงงานจากต่างถิ่นทะลักเข้ามาสู่ชุมชนนับพัน การตีผึ้งยวนบนต้นมะเดื่อชุมพรในปีนั้นจึงเสมือนมีมหรสพครั้งยิ่งใหญ่ ปริมาณน้ำผึ้งที่ได้ทำให้ตัวแทนบริษัทที่เข้าสัมปทานพื้นที่เข้ากีดกันการจับในปีต่อมา โดยอ้างส่วนแบ่งและสร้างเงื่อนไขในการจับผึ้งขึ้น ตัวแทนของบริษัทสัมปทานอ้างว่า ยวนผึ้งอยู่ในเขตสัมปทานจึงตกเป็นของบริษัทด้วย การตีผึ้งจะต้องมีการแบ่งครึ่งระหว่างกลุ่มพรานผึ้งกับทางบริษัท ฝ่ายกลุ่มพรานผึ้งของชุมชนไม่ตกลง พร้อมโต้แย้งกับตัวแทนบริษัทว่า การสัมปทานบริษัทจะได้เฉพาะแร่เท่านั้น น้ำผึ้งไม่เกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งนำไปสู่การถกเถียงทางกฎหมาย กระทั่งได้ข้อยุติว่า ฝ่ายตัวแทนของบริษัทไม่มีสิทธิในน้ำผึ้งป่าอย่างไรก็ตาม อุบัติการณ์ในครั้งนั้นได้แสดงให้เห็นถึงพลังของคนในชุมชนที่

โรงไม้หินเริ่มเดินเครื่อง
ขณะความขัดแย้ง ยังหาข้อสรุปไม่ได้
การแตกตัวของชุมชนเกิดขึ้น
ยากที่จะประสาน
ให้เหมือนเดิมได้อีก

* ชุมชนท้องถิ่นมีความเชื่อว่า หากทารกเกิดใหม่ได้กินน้ำผึ้งจะอ้วนท้วนแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยและโรคตาน โรคซางไม่เบียดเบียน.

ออกมาได้แย้งกับฝ่ายตรงข้ามในเรื่องสิทธิจากทรัพยากรซึ่งกลุ่มคนในชุมชนควรมีสิทธิโดยสมบูรณ์ แม้สิทธิในน้ำผิวดินได้เป็นของสมาชิกในชุมชนทุกคนโดยตรง แต่การที่ทุกคนมีสิทธิร่วมใช้อยู่ในระดับหนึ่ง ทำให้ชุมชนรู้สึกว่าคุณคนต่างเป็นเจ้าของร่วมในทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นน้ำผิวดินแห่งนั้น

ล่วงเข้า พ.ศ. 2515 สัมปทานเริ่มไม่คุ้มทุน บริษัททยอยออกไป แต่ 20 ปีต่อมา การสวมรอยสัมปทานเก่าก็เกิดขึ้น บริษัทเดิมที่เป็นทุนในตัวจังหวัดร่วมมือกับนักการเมืองท้องถิ่นเข้ามาระเบิดหินภูเขาหินปูน และสร้างโรงโม่หินขึ้นเพื่อใช้เป็นสินค้าด้านวัสดุก่อสร้าง โดยอ้างสัมปทานเก่าในพ.ศ. 2515 ก่อนเข้าทำการระเบิด ตัวแทนของบริษัทเข้ากว้านซื้อที่ดินในบริเวณที่ติดกับแนวภูเขาหินปูนจากชาวบ้านในชุมชนทั้งหมด ถนนลูกรังถูกตัดเข้าไปสู่ด้านหน้าของภูเขาทุกลูก อาณาเขตบริเวณตั้งโรงโม่หินถูกกั้นด้วยรั้วลวดหนาม มียามเฝ้าบริเวณอย่างเข้มงวดตลอดทั้งกลางวันกลางคืน ผู้คนในชุมชนถูกแยกออกเป็นสองฝ่าย คือเห็นด้วยการและคัดค้าน ฝ่ายแรกมีผลประโยชน์จากการขายที่ดินและเข้าไปเป็นแรงงานในโรงโม่หินที่เกิด

ขึ้นพร้อมกันถึง 3 โรง ฝ่ายหลังเห็นว่า การระเบิดหินและโรงโม่หินทำให้เกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งดังกล่าวลุกลามจนมีการเมืองเข้าสู่อดแทรก กระทั่งองค์กรสิ่งแวดล้อมเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมเคลื่อนไหวด้วย

โรงโม่หินเริ่มเดินเครื่องขณะความขัดแย้งยังหาข้อสรุปไม่ได้ การแตกตัวของชุมชนเกิดขึ้นยากที่จะประสานให้เหมือนเดิมได้อีก วิกฤตการณ์รุนแรงยิ่งขึ้นเมื่อกลุ่มยามและแรงงานในหมู่บ้านถูกเลิกจ้าง มีการนำแรงงานและยามจากต่างถิ่นเข้ามาแทนหน้าค่าแรงช่วงสามเดือนหลังของแรงงานกลุ่มเก่าถูกตัวแทนบริษัทจ่าย ชาวบ้านตอบโต้ด้วยการปิดปากทางเข้าสู่โรงโม่หิน

เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2536 ยวนผึ่งเหนือต้นมะเดื่อชุมพรดินเขาบ้านคูดำมืดไปทั้งต้น เจิมนวนลเขียน เล่าว่า ผึ่งแต่ละยวนขนาดใหญ่มาก

“เหมือนเอาควายทั้งตัวขึ้นไปแขวนเอาไว้”

เจิมอุปมาขนาดรังของยวนผึ่งหลวง

อาณาเขตของโรงโม่หินถูกกั้นเอาไว้ด้วยรั้วลวดหนามที่มั่นคงแข็งแรง น้ำผิวดิน “หัวน้ำ” แล้วแต่กลุ่มพรานผึ่งไม่สามารถเข้าไปทำพิธีเพื่อขึ้นตีผึ่งได้ ตัวแทนบริษัทอ้างว่า บริเวณดังกล่าวอยู่ในเขตพื้นที่ซึ่งมีการซื้อขายกันเรียบร้อยแล้ว มะเดื่อชุมพรยักษ์ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบริษัทที่เข้ามาสัมปทานระเบิดหินไปโดยปริยาย

การอ้างถึงสิทธิการซื้อขายทำให้กลุ่มพรานผึ้งต้องถอยกลับออกมา ชาวบริษัทโรงไม้หินก็ติดกันการตีผึ้ง กระจายไปทุกชุมชน เครือข่ายของกลุ่มตีผึ้งเข้ามาช่วยปรึกษาหารือกัน ต่อมาก็ตกลงที่จะไปเข้าร่วมกับกลุ่ม ต่อต้านการตั้งโรงไม้หินที่มีนักการเมืองท้องถิ่นในชุมชนร่วมกับกลุ่มทุนจากภายนอก

พลังการต่อต้านของชาวบ้านขยายวงออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น การประท้วงเริ่มเป็นข่าวทางสื่อมวลชน แคนนำกลุ่มประท้วงถูกลอบยิงเสียชีวิต นักการเมืองท้องถิ่นผู้ร่วมทุนถูกสงสัยว่าอยู่เบื้องหลังการสังหาร บริษัท เริ่มเผชิญปัญหากับกลุ่มผู้ประท้วงรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อยๆ รถบรรทุกหินโดนเรือใบจนไม่สามารถวิ่งขนหินจากโรง หินได้ กระทั่งบริษัทต้องจ้างเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาคุ้มครอง และเฝ้าเส้นทางเข้าสู่โรงไม้หิน

**ปัจจุบันป่าถูกทำลายไปมาก ยวนผึ้งอย่างอดีตไม่มีอีกแล้ว
ยวนผึ้งหลวงบนต้นมะเดื่อยักษ์กลายเป็นตำนานของพรานผึ้ง ความรู้ พิธีกรรมและ
ระบบความสัมพันธ์ที่เกิดจากกลุ่มพรานผึ้ง ตลอดจนระบบความสัมพันธ์อันซับซ้อนที่
สืบเนื่องมาจากน้ำผึ้งป่าเป็นเพียงร่องรอยหนึ่งในความทรงจำของหมู่บ้าน**

ปลายเดือนตุลาคมปีเดียวกัน ยวนผึ้งหลวง อพยพวิ่งกลับไปสู่ป่าลึก ปีนั้นไม่มีการตีผึ้งบนต้น มะเดื่อชุมพรที่ทำกันต่อเนื่องมานับร้อยปี ถัดมาราว กลางเดือนพฤศจิกายน ต้นมะเดื่อยักษ์ก็ถูกลักโค่น ล้มราบอยู่แถบตีนเขา ข่า เขียดนิล และ หนุ เต่าทอง เล่าว่า ทั้งสองได้ยืนเหมือนเสียวฟ้าผ่าสะเทือนไป ทั้งหมู่บ้าน คือนั่นฝนตกหนัก รุ่งเช้าจึงรู้ว่า “ไอ้เดื่อ ยักษ์” ถูกโค่น

“ไม้มันใหญ่มาก ยอดไม้เอนออกจากตีนเขา เอาเลื่อยยนต์จี้เข้าไปขาด ‘สองพอน’ ก็ล้มครืน ที่ เกือบสามไร่ เต็มไปด้วยกิ่งใบของมัน” ชาวอธิบาย

ด้าน หนุ เต่าทอง ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า มะเดื่อ ต้นนี้เป็นไม้ใหญ่และถูกจัดเป็นไม้ประเภทสงวน ห้ามโค่น แต่บังเอิญทางโรงไม้จะเปิดระเบิดหินตรง บริเวณดังกล่าว จึงจ้างคนเข้ามาลักโค่น ถ้าหาก พื้นที่ไม้ถูกรื้อลวดหนามและมียามเฝ้าป้องกัน คนโค่นก็คงไม่กล้าทำ หนุ ยังให้รายละเอียดต่อไป ว่า คนรับจ้างได้เงินจากบริษัทไปเพียงห้าร้อยบาท เท่านั้นสำหรับการล้มมะเดื่อยักษ์ต้นดังกล่าว

การเบียดค่าแรงงานและเลิกจ้างคนในชุมชน ยังประนีประนอมไม่ได้ ต้น พ.ศ. 2537 ผู้จัดการของบริษัทที่ถูกฆาตกรรม กลุ่มชาวบ้านที่เคยเป็น แรงงานเก่า กลุ่มพรานผึ้งบางคนถูกสงสัยและหลบหนีออกจากชุมชน สัมภาษณ์ของบริษัทถูกตรวจสอบและพบว่า มีการสวมทับสัมปทานผิดประเภท สัมปทานเก่าอนุญาตเฉพาะเหมืองแบกหาม แต่ บริษัทมาสวมทับเป็นชุดเจาะและระเบิด รัฐถูกบีบด้วยการเคลื่อนไหวของชาวบ้านและแนวร่วมจาก องค์การเอกชน สัมภาษณ์โรงไม้หินถูกยกเลิกพร้อมกับ ที่นักการเมืองท้องถิ่นถูกจับในข้อหาฆ่าแกนนำ ประท้วง

ที่ดินนับพันไร่บริเวณเชิงเขาที่ถูกกว้านซื้อโดย กลุ่มทุน ยังคงกีดกันคนในชุมชนออกจากแนวภูเขา ด้วยรั้วลวดหนาม และวิถีของกลุ่มพรานผึ้งหลวงใน ชุมชนก็ปิดฉากลง

हनุ เต่าทอง บอกว่า ปัจจุบันป่าถูกทำลายไป มาก ยวนผึ้งอย่างอดีตไม่มีอีกแล้ว ยวนผึ้งหลวงบนต้น มะเดื่อยักษ์กลายเป็นตำนานของพรานผึ้ง ความรู้

พิธีกรรมและระบบความสัมพันธ์ที่เกิดจากกลุ่มพรานผึ้ง ตลอดจนถึงระบบความสัมพันธ์อื่นในชุมชนที่สืบเนื่องมาจากน้ำผึ้งป่าเป็นเพียงร่องรอยหนึ่งในความทรงจำของหมู่บ้าน

ทุกวันนี้ พรานผึ้งหลวงสูญหายไปพร้อมกับฝูงยวนผึ้ง ผึ้งหลวงที่ยังคงมีอยู่บ้างมักไปลงยวนบนเพิงผาหินสูงซึ่งเสี่ยงชีวิตและไม่คุ้มทุนในการจับความรู้และพิธีกรรมในการตีผึ้งหลวงไม่มีอีกแล้ว กลุ่มพรานตีผึ้งที่มีอยู่จับได้เฉพาะแต่ผึ้งแมลงวัน ผึ้งหนอกวัว และผึ้งสอง ซึ่งเป็นรังขนาดเล็ก ไม่ต้องประกอบพิธีกรรม แม้แต่ความรู้ “แค้ไม้” ก็เปลี่ยนมาใช้ตาปูตอกเข้ากับต้นไม้แทน เชือกครุถูกแทนที่ด้วยป่านมนิลา และครูกี้ถูกแทนที่ด้วยถังแกลลอน การตีผึ้งแต่ละครั้ง ฝูงผึ้งถูกเผาตายคราวละมากๆ บางพวกบางกลุ่มได้พรากผึ้งตัวอ่อนมากิน ซึ่งใน

ชนบ่เก่าของพรานผึ้งหลวงถือเป็นการทำผิดข้อห้ามของครูอย่างร้ายแรง ทั้งน้ำผึ้งป่าในปัจจุบันก็มีการปลอมปนลงขายแก่ผู้ซื้อโดยกลุ่มพรานตีผึ้งสมัยใหม่จนขาดความน่าเชื่อถือ

อุดมการณ์อำนาจในจารีตการจับผึ้งหลวง

จากวิถีการใช้ทรัพยากรป่ากรณีการจับผึ้งหลวงของชุมชนบ้านคู้ ได้แสดงนัยให้เห็นถึงอุดมการณ์อำนาจของชุมชนในการใช้ทรัพยากรอย่างมีกฎเกณฑ์ แม้ทรัพยากรป่าจะเป็นทรัพยากรสาธารณะแต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะเข้าไปใช้ได้อย่างเสรี ชุมชนในสังคมจารีตประเพณีได้สร้างรูปแบบและกฎเกณฑ์ในการเข้าไปใช้อย่างมีขั้นตอน ตั้งแต่การคัดเลือกคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าไปใช้ ซึ่งต้องมีระบบคิดและความเชื่อที่ให้ความเคารพต่อทรัพยากรที่จะเข้าไปใช้เป็นพื้นฐาน ระบบความรู้ที่สร้างขึ้นและส่งสืบทอดมาเพื่อแบ่งปันให้กลุ่มผู้เข้าไปใช้ มีฐานความเข้าใจต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ด้านเครื่องมือเครื่องมือถูกสั่งเคราะห้ขึ้นจากวิถีที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศของพื้นที่ ได้ถูกกำกับไว้ด้วยหลักความเชื่อที่นำไปสู่การเฝ้าระวังระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นสำคัญ นอกจากนั้น การเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนและคนทั่วไปมีส่วนร่วมในการเข้าถึงทรัพยากรในระดับต่างๆ อย่างทั่วถึง ได้ก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับ

“ ที่ดินนับพันไร่บริเวณเชิงเขาที่ถูกกว้านซื้อ
โดยกลุ่มทุน ยังคงกีดกันคนในชุมชน
ออกจากแนวภูเขาด้วยรั้วลวดหนาม
และวิถีของกลุ่มพรานผึ้งหลวงในชุมชนก็ปิดฉากลง ”

ทรัพยากรอย่างแน่นแฟ้น กระทั่งจารีตดังกล่าวได้มีนัยสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืน และเกี่ยวร้อยความสัมพันธ์ของผู้คนและชุมชนเอาไว้

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งจากนโยบายรัฐและระบบการตลาด ที่กลุ่มคนภายในชุมชนไปปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ได้ก่อให้เกิดการผันแปรทางอุดมการณ์และความเชื่อเดิม ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์และการคลี่คลายทางอุดมการณ์ของชุมชน อันนำไปสู่การล่มสลายลงของฐานทรัพยากร ภาวะการณ์นั้นได้เป็นห่วงโซ่ที่กระทบมาถึงระบบความเชื่อ ระบบความรู้ และระบบความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นในอีกรูปแบบหนึ่ง

unสรุป

จารีตในการจับผึ้งหลวงที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มพรานผึ้ง ไม่เพียงแต่เป็นการหาหนทางที่จะเข้าถึงทรัพยากรจากป่าโดยวิธีการที่ทำให้กลุ่มของตนเกิดความมั่นใจในภาวะที่ต้องเสี่ยงชีวิตเท่านั้น หากแต่รูปแบบในการใช้ ยังแสดงนัยของการให้ความเคารพต่อธรรมชาติที่ผู้เข้าไปใช้แสดงผ่าน “บทขับเหลิด” และการปฏิบัติตนขณะเข้าทำการตีผึ้ง ระบบความรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อเข้าไปใช้ทรัพยากรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีท้องถิ่น องค์ความรู้ที่ใช้ในการ “แค้ไม้” เป็นการคิดค้นที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติอย่างแท้จริง อุปกรณ์ที่ใช้ในการตีผึ้งล้วนไม่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตัวผึ้งและต้นไม้ พิธีกรรมยังก่อให้เกิดการรัวร้อยกลุ่มคนที่มีความเชื่อเดียวกันให้มาสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น บางส่วนของความเชื่อยังเชื่อมโยงกับความศรัทธาทางศาสนา ดังกรณีของการเสก

เชื้อकरุซึ่งต้องเอาไปผ่านการสวด “ญูติ” ในพิธีการบวชพระทางพุทธศาสนา หรือผ่านพิธีกรรมในงาน “เมาลิด” ของศาสนาอิสลาม การเปิดกว้างให้แก่การผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ทั้งสองศาสนา แสดงให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มคนทั้งสองศาสนาในชุมชนที่ต้องมารวมกลุ่มเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน การสร้างตำนานฝั่งและพิธีกรรมเกี่ยวกับการตีฝั่งจึงเป็นอุดมการณ์อำนาจของกลุ่มคนที่เข้าไปสัมพันธ์กับทรัพยากรจากป่าแบบยั่งยืน และให้ความเคารพต่อธรรมชาติในฐานะแหล่งเกื้อกูลชีวิต

ด้านการนำทรัพยากรที่ได้มาแจกจ่าย จัดสรรแบ่งส่วน ได้แสดงให้เห็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ทรัพยากรตามฐานะแห่งการเข้ามาร่วม ไม่ได้กีดกันสิทธิการใช้ของผู้อื่นอย่างสิ้นเชิง จาริตแห่งจรรยาธรรมในมิติดังกล่าว ทำให้กลุ่มพรานฝั่งมีฐานะทางสังคม ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มี “ใจเด็ด ใจถึง และใจมาก” ซึ่งเปรียบเสมือน “หัวใจ” แห่งคุณสมบัติของนักเลงทางภาคใต้ นอกจากนี้ระบบเครือข่ายของกลุ่ม “พรานฝั่ง” ยังเชื่อมโยงสัมพันธ์ไปถึงกิจกรรมในวิถีของชุมชนหมู่บ้านที่อยู่นอกเหนือการตีฝั่งอีกด้วย ดังเช่น การช่วยแรงงานในไร่นาหรืองานบุญ งานประเพณีในวาระต่างๆ

นโยบายรัฐในการพัฒนาประเทศโดยใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งวัตถุดิบ ได้ส่งผลให้เกิดการสัมปทานเข้าทำประโยชน์ในการใช้

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต่างๆ กระทั่งปฏิบัติการของนโยบายดังกล่าวมีผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น และยังมีผลสืบเนื่องไปสู่การใช้ทรัพยากรแบบทำลายและกีดกันสิทธิดั้งเดิมของชาวบ้าน ยิ่งกว่านั้นเมื่อฐานทรัพยากรเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายยังได้ส่งผลกระทบต่อวิถีแห่งจาริตชุมชน ทั้งองค์ความรู้ พิธีกรรม และระบบความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

สิทธิในทรัพยากรธรรมชาติที่รัฐดึงออกไปจากอำนาจการควบคุมของท้องถิ่น มีความสัมพันธ์อย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายและระบบคุณค่าของกลุ่มพรานตีฝั่งสมัยใหม่เป็นอย่างดี โลกทัศน์ที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนเพียงประการเดียว สอดคล้องกับกระบวนคิดของกระแสโลกที่มุ่งบูชาระบบมูลค่าเป็นเครื่องนำทางชีวิต การล่มสลายลงของกลุ่มพรานฝั่งหลวง จึงแสดงนัยถึงการล่มลงของระบบนิเวศน์ที่เคยสมบูรณ์ พร้อมๆ กับการล่มลงของอุดมการณ์อำนาจแบบเก่า รวมทั้งเป็นการล่มสลายของระบบความสัมพันธ์ในสังคมหมู่บ้านแบบดั้งเดิม

ป่าและทรัพยากรจากป่าในวันเวลาปัจจุบัน คนจึงมองเห็นแค่ต้นไม้และสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งตนพึงได้รับมากกว่าที่จะมองป่าในฐานะที่เป็นต้นธารแห่งชีวิต จิตวิญญาณและระบบคุณค่าที่ก่อรูปมาจากความสัมพันธ์ของผู้คน ■

เอกสารอ้างอิง

อานันท์ กาญจนพันธุ์, (2544). **มิติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

สัมภาษณ์

หนู เต่าทอง, อายุ 70 ปี ให้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 4 บ้านคู ตำบลคลองเฉลิม อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2547.

หวัณนิ รักรงค์, อายุ 56 ปี ให้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 227 หมู่ที่ 1 ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2547.

แดง ชายเกตุ, อายุ 60 ปี ให้สัมภาษณ์ที่วัดไร่เหนือ ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2547.

แคล้ว จันทรแสง, อายุ 72 ปี ให้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 5 ตำบลแม่รี อำเภอดงระหวัด จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2547.

เจิม นวลเปียน, อายุ 76 ปี ให้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 7 ตำบลกงหรา อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2547.

ขำ เขียดนิล, อายุ 78 ปี ให้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 178 หมู่ที่ 6 ตำบลคลองเฉลิม อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2547.

